

SİYASİ ANALİZ

Nijer'deki Darbenin Arka Planı ve Yansımaları

H. 28 Muharrem 1445 / M.15 Ağustos 2023

Hizb-ut Tahrir

Siyasi Analiz

Nijer'deki Darbenin Arka Planı ve Yansımaları

Nijer'deki cunta yönetimi, 13 Ağustos 2023 Pazar akşamı "Devrik Cumhurbaşkanı Muhammed Bazum'un "vatana ihanet" ve "ülkenin iç ve dış güvenliğini tehlikeye atmak" suçlarından yargılanacağını duyurdu. Cunta yönetimi yaptığı açıklamada, Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu'nun (ECOWAS) uyguladığı yaptırımları kınadığını yineledi..." (14.08.2023 El Cezire) Nijer'deki Cumhurbaşkanlığı Muhafızları komutanı General Abdurrahmane Tchiani, kendilerine "Vatanı Koruma Ulusal Konseyi" ismini veren bir grup Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı askerinin Cumhurbaşkanı Muhammed Bazum'u devirdiğini ve konutunda alıkonulduğunu duyurduktan iki gün sonra 28 Temmuz 2023 tarihinde ülkesinin resmi televizyonunda yaptığı açıklamada, kendisini ülkenin geçici cumhurbaşkanı olarak atadığını duyurdu. Bu darbe operasyonu, ülkedeki etkili güçler arasında bir iç mesele midir, yoksa uluslararası çatışmanın bir parçası mıdır yani arkasında dış güçler mi vardır? Sonra Bazum'un vatana ihanetle suçlandığı halde tutuklanmayıp dışarıda yetkililerle görüşmesini nasıl anlamalıyız?

Tablonun netleşmesi için aşağıdaki hususlara bir göz atacağız:

Birincisi: Darbe ve darbecilerin arka planı:

1- Albay Binbaşı Amadou Abouramane, askeri üniformalı dokuz askerle birlikte devlet televizyonunda okuduğu bildiriye, "Savunma ve güvenlik güçleri olarak, giderek kötüleşen güvenlik durumu ve ülkenin içinden geçtiği sosyo-ekonomik kriz nedeniyle Cumhurbaşkanı Muhammed Bazum rejimine son vermeye karar verdik" dedi ve 22:00-05:00 saatleri arasında sokağa çıkma yasağının uygulanacağını, tüm sınırların kapatılacağını duyurdu." (26.05.2023 AFP)

2- Ertesi gün ordu, ilk günkü bekleyişinin ardından darbeyi desteklediğini açıkladı. 27 Temmuz 2023 tarihinde "France 24" sitesi, Nijer'deki ordunun "silahlı kuvvetler arasında ölümcül çatışmaları önlemek için Cumhurbaşkanı Muhammed Bazum'u deviren savunma ve güvenlik güçlerine bağlılığını ilan ettiğini" aktardı." Genelkurmay Başkanı Abdou Sidikou Issa imzasıyla yapılan açıklamada, "Askerlerin Bazum rejimine son verme bildirisini destekledikleri" belirtildi. Görünüşe göre bir günlük gecikmenin ardından ordu yönetimi darbeyi engelleyemediği için desteklemiştir.

3- El Hurra Ajansının 29 Temmuz 2023 tarihinde bildirdiğine göre, "Tchiani, eski Cumhurbaşkanı Mahamadou Issoufou'ya sadık biriydi. Mahamadou Issoufou 2011-2021 yılları arasındaki iki cumhurbaşkanlığı döneminde Tchiani'yi Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı komutanlığına getirmişti. Fransa'da yayınlanan ve Afrika ile ilgili içerik barındıran haftalık Jeune Afrique dergisinin belirttiğine göre, "Cumhurbaşkanı Muhammed Issoufou, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı'na büyük ilgi göstermiştir, darbeleri önlemesi için tüm yetki ve imkanları vermiştir. General Tchiani'nin zalim biri olduğu söyleniyor ve ordu ondan korkuyor." Bundan, ordunun Fransa yanlılarının kontrolünde olması ve Nijer'e resmi bağımsızlık vermesinden bu yana orduyu Fransa'nın kurması nedeniyle eski cumhurbaşkanının ordudan korktuğu anlaşılıyor. 2015 yılında Issoufou'ya karşı başarısız darbe girişiminde bulunulmuştur. Ordudaki Fransa yanlılarının bu darbe girişiminde bulunmuş olması uzak ihtimal değildir. Bu yüzden Muhammed Issoufou, Abdurrahmane Tchiani'yi terfi

ettirmiş ve Fransa ajanlarının çeşitli nedenlerle gerçekleştirdiği darbelere karşı muhafızı olması için gücüne güç katmıştır.

4- 1960'ta Fransa'dan resmi bağımsızlığını ilan etmesinden bu yana Nijer'de dört başarılı darbe ve birkaç başarısız darbe girişimi olmuştur. Bu son darbeden bir önceki başarılı darbe 2010 yılında gerçekleşti. Askerler Fransa ajanı Cumhurbaşkanı Muhammed Tanga'ya karşı darbe yaptılar ve Demokrasinin Restorasyonu Yüksek Konseyi'nin kurulduğunu duyurdular. Başkent Niamey'deki destek biriminin komutanı Sally Djebo'yu konsey başkanı olarak atadılar. 20 Şubat 2010 tarihinde o darbeye ilgili bir soru cevap yayınlamış ve şöyle demiştir: *"Görev süresinin uzatılmasına işaret eden Amerikan açıklamaları, fiili sorumluluğu devlet başkanına yüklemeye ve darbeyi meşrulaştırmaya dönük açıklamalardır. Ayrıca Amerikan Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü, ne devlet başkanının göreve iade edilmesi ne de darbeciler ile devrik cumhurbaşkanı arasında diyalog yapılması çağrısında bulunmuştur. Bilakis yeni bir seçimin yapılması ve yeni bir hükümetin oluşturulması çağrısında bulunmuştur. Dolayısıyla tüm bunlar darbenin arkasında Amerika'nın olduğunu teyit etmektedir... Zira 1960 yılında şekli bağımsızlık verilmesine rağmen Fransız nüfuzu tüm şekliyle orada kalmış ve Fransa'nın nükleer çıkarlarını güvence altına almak amacıyla halen orada "1500" Fransız askeri bulunmaktadır. Zira Nijer, uranyum üretiminde dünyanın üçüncü ülkesidir ve oradaki uranyum üretimini işleten bizzat Fransız şirketleridir. Bundan dolayı genellikle muazzam tabii kaynak zenginliklerine sahip İslami beldeleri olmak üzere diğer Afrika ülkeleri gibi Nijer de Amerikalıların hâkim olmak ve Fransız nüfuzunu koymak için göz diktiği bir yerdir. Zira Afrika ülkeleri, envai çeşit ham maddenin kaynağı olduğu gibi aynı şekilde enerji kaynağıdır. Bunun içindir ki Avrupalı ve Amerikalı tamahkar Batılı sömürgeciler arasında çatışmanın mahalli olmuştur."*

5- Nitekim o darbeden birkaç ay sonra 2011 yılında Amerika'nın talepleri doğrultusunda seçimler yapıldı. Seçimleri Nijer Demokrasi ve Sosyalizm Partisi lideri Muhammed Issoufou kazandı. Muhammed Issoufou 7 Nisan 2011 tarihinden itibaren resmen ülkenin cumhurbaşkanı oldu. Ardından Muhammed Issoufou partinin liderliğinden istifa etti, Muhammed Bazum partinin liderliğine geldi. Muhammed Bazum, Issoufou ve yakın arkadaşı ile birlikte 1990 yılından beri bu partinin kurucularından biridir. Issoufou, Bazum'u Dışişlerinden Sorumlu Devlet Bakanı, 2015'ten bu yana da Cumhurbaşkanlığı Devlet Bakanı olarak atamıştır. Issoufou, ikinci dönem cumhurbaşkanı seçildiğinde, Bazum'u İçişleri, Kamu Güvenliği ve Ademi Merkezietten Sorumlu Devlet Bakanı olarak atadı. Issoufou ve Muhammed Bazum, Cumhurbaşkanı Muhammed Tanga'nın muhalifleri arasında yer almaktaydı. Muhammed Tanga 18 Ağustos 2010 tarihinde askeri darbe ile devrildiğinde, Issoufou ve Bazum darbeye desteklerini açıkladılar. Bütün bunlardan Issoufou ve Bazum'un Amerikan yanlısı olduğu anlaşılıyor.

6- Muhammed Issoufou, seçimlerde 2011-2021 yılları arasında cumhurbaşkanlığını kazanınca, Amerika'ya olan yakınlığını belli etti. ABD'nin Nijer'de biri 2014'te, diğeri 2018'de olmak üzere iki önemli askeri üs kurmasına izin verdi. Bu iki üste binden fazla Amerikan askeri ve çok sayıda insansız hava aracı konuşlandırılmış durumda. 13 Eylül 2018 tarihinde Noonpost sitesi Nijer'deki Amerikan üsleri hakkında tercüme edilmiş bir makale yayınladı. Söz konusu site, makalede eski Cumhurbaşkanı Muhammed Issoufou'nun Guardian gazetesine verdiği röportajını aktardı. Issoufou röportajda "Yabancı kuvvetler terimini kullanmaktan hoşlanmıyorum, çünkü Amerikan kuvvetleri dost kuvvetlerdir. Talebimiz üzerine ülkeye geldiler. Görevleri sona erince ayrılacaklar" dedi. Buna rağmen Issoufou, ülkesinin Fransa ile ilişkilerini ve ittifakını korudu, Fransız kuvvetlerinden kurtulmadı. Aksine 2014 yılında terörle mücadele bahanesiyle Fransa'nın kurup liderlik ettiği Sahil Ülkeleri Koalisyonu'na katıldı. Görünen o ki Issoufou, Nijer'deki Fransız etkisini kolay kolay söküp atamayacağını anladığı için terörle mücadele bahanesiyle ülkeye soktuğu Amerikan nüfuzunu güçlendirmek amacıyla Fransız etkisiyle birlikte hareket etmiştir.

7- Muhammed Bazum 21 Şubat 2021’de cumhurbaşkanı seçilip 1 Nisan 2021’de Muhammed Issoufou’nun desteğiyle resmen cumhurbaşkanı olduğunda Muhammed Issoufou’nun politikasını takip edeceğine dair söz verdi. Cumhurbaşkanı olarak resmen göreve başlamasından iki gün önce Bazum’a yönelik bir darbe girişimi engellendi. Muhammed Issoufou yanlısı Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı komutanı Abdurrahmane Tchiani, darbenin engellenmesinde önemli bir rol oynadı... Bazum, ülkedeki Amerikan varlığını desteklemeye devam etti ve Amerika ile ilişkileri güçlendirmek için çalıştı. 27 Temmuz 2023 tarihinde Arabi21 sitesi, Amerikan The Intercept sitesinden Nijer’deki Amerikan varlığıyla ilgili bir raporda Muhammed Bazum’un Amerikan Dışişleri Bakanı Blinken’e “ABD’nin daha iyi bir seçenek olduğunu ve “gerçekten sonuç verebileceğimizi” kanıtlaması gerektiğini söylediğini aktardı.” Bu nedenle görünüme göre Muhammed Bazum, selefi ve sırdaşı Muhammed Issoufou gibi Amerikan yanlısı bir politika izlemiştir, Fransa ve onun askeri varlığına düşman değildir. Genel olarak Nijer’deki siyasi ve askeri ortam, 60 yıl boyunca doğrudan 60’a yakın yıllık bir süre boyunca da dolaylı olarak sömürgeci devlet olan Fransa yanlısıdır.

İkincisi: Yukarıdakilerden Muhammed Issoufou ve Bazum’un Amerikan yanlısı oldukları, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı komutanı Abdurrahmane Tchiani’nin de Issoufou’nun sırdaşı olduğu ve ona büyük yetkiler bahsettiği, göreve gelmesinden iki gün önce Bazum’a yönelik darbe girişiminin engellenmesinde önemli bir rol oynadığı anlaşılıyor... Bu demektir ki üçü de aynı format ve tiptedir, peki o halde bu darbe neden? Yaşanan gerçeklikler ve arka planı incelendiğinde aşağıdaki hususlar açığa çıkar:

1- Yukarıda da belirttiğimiz gibi Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı komutanı Tchiani, Issoufou’nun güvendiği kimselerden biridir ve sırdaşıdır, ordudaki Fransa ajanlarının darbelerine karşı Issoufou’nun savunucuları arasında yer almıştır... 28 Temmuz 2023 tarihinde Şarku’l Avsat dahil olmak üzere medyada, darbe lideri Abdurrahmane Tchiani ile ilgili haberler yer aldı. Tchiani’nin ordu saflarına katıldığı, ülkede önemli görevler üstlenmeden önce bazı askeri birliklere komutanlık etmek amacıyla subay rütbesine yükseltildiği, ancak eski Cumhurbaşkanı Muhammed Issoufou’nun 2011’de iktidara gelmesinden sonra yıldızının parladığı ve güvendiği adamlardan biri haline geldiği belirtildi. Issoufou’nun iktidarı sırasında Tchiani, askeri rütbelerdeki hızlı terfilerden yararlandı. Bu terfiler sayesinde Tchiani, askeri kurum içindeki teamülleri izlemeden general rütbesine yükseldi... Issoufou, özellikle de kendisine yönelik darbe girişiminden sonra Tchiani’yi 2015 yılında cumhurbaşkanı korumakla görevli seçkin birimler olan Ulusal Muhafız Alay komutanı olarak atadı.

2- Muhammed Bazum, iktidarı devralmadan iki gün önce ve resmen ülkenin cumhurbaşkanı olarak atanıp anayasal olarak yemin etmeden önce 2021’de başarısız bir darbe girişimine maruz kaldı... Bu yüzden Bazum, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı’nda kapsamlı değişiklikler yaptı, ancak iktidarı yeni devretmiş olan Issoufou’nun tavsiyesi üzerine General Tchiani’yi alay komutanlığında bıraktı. Fakat Tchiani Bazum ile sıkı ilişkisini korudu. Issoufou, iktidar partisi içinde ilk sözü söyleyen kişi olarak görülüyor ve oğlunun Enerji ve Madenler Bakanı olarak hükümete girmesini sağladı.

3- Kaynaklar, Bazum’a yakın kişilerin kendisini Tchiani konusunda uyardıklarını, iktidarını sağlamlaştırmak için onu Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı komutanlığından uzaklaştırmasını tavsiye ettiklerini, ancak arkadaşı eski cumhurbaşkanının tavsiyesi üzerine onu komutanlıkta tuttuğunu söylüyorlar. Fakat son günlerde sosyal medyadaki siyasi aktivistler, Bazum’un Tchiani’yi görevden almayı ve genelkurmay başkanı ile Ulusal Muhafızlar’da değişiklikler yapmayı planladığını belirttiler. Eski cumhurbaşkanının oğlunu Enerji ve Maden Bakanlığı

görevinden almayı planladığı söyleniyor. Bütün bunlar, Bazum ile eski cumhurbaşkanı arasındaki ilişkilerin soğumasına neden oldu... Dahası Bazum'un bu planları Issoufou ve yakın arkadaşı Tchiani'de rahatsızlığa yol açtı. Dolayısıyla Bazum'un popülaritesi azaldı. İktidar partisi içerisindeki üst düzey bazı kişiler, ülkenin yarısını temsil eden Hausa kabilesinden değil de Arap kökenli olması nedeniyle Bazum'un yükselişinden rahatsızlıklarını dile getirdiler... Başkentte aldığı zayıf oylar ve göreve başlamasından iki gün önce gerçekleşen darbe girişimi bunun göstergesidir. Bazum diğer etnik kökenlerden veya ordunun bazı üyeleri tarafından hoş karşılanmamıştır.

4- General Abdurrahmane Tchiani, eski Cumhurbaşkanı Muhammed Issoufou döneminde Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı komutanıydı, fakat mevcut cumhurbaşkanı onu görevden almayı düşünüyordu... El Cezire sitesi 28 Temmuz 2023 tarihinde Mediapart sitesinden aktardığına göre, "General Abdurrahmane Tchiani, eski Cumhurbaşkanı Muhammed Issoufou döneminde Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı komutanıydı. Ancak mevcut cumhurbaşkanı, onu değiştirmeyi düşünüyordu, çünkü Nijer'deki askeri uzmanlar arasında Tchiani'nin eski cumhurbaşkanının en büyük sırdaşı olduğu biliniyordu. Siyasi analist Musa Aksar, El Cezire sitesine Muhammed Issoufou'nun iktidara dönmek istediğini gösterdiğini söyledi... Eski cumhurbaşkanı döneminde Nijer Savunma Bakanlığı'nda zimmete para geçirdiğini gösteren bir soruşturma raporuna göre Muhammed Issoufou petrolü kontrol etmek istiyordu ve birçok şirkette çok sayıda hissesi vardı." Bu açıklama, darbenin iç saiklerinin olduğunu, sanki darbenin ana saikinin içsel olduğunu teyit etmektedir. Bu nedenle darbe gerçekleştiğinde Amerika, Fransa, Avrupa Birliği, İngiltere, Rusya ve bölgesel güçler, darbeyi kınayan sert açıklamalar yaptılar... Sanki herkes darbenin şaşkınlığı içerisindeydi!

5- Dolayısıyla Amerika ve Birleşmiş Milletler darbeyi kınadı... Fransa ve Avrupa Birliği de darbeyi kınadı... Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) da kınadı... Nijer'de hiçbir etkisi olmayan İngiltere bile darbeyi kınadı! Dahası Nijer'de hiçbir esamesi okunmayan Rusya ve Wagner de darbeyi kınadı. Protestolarda Rus bayrağı sallanmasının manipülasyon olduğunun bile farkında değildi. Beyaz Saray sözcüsü Karine Jean-Pierre Perşembe günü yaptığı açıklamada, "ABD'nin, Rusya'nın veya Rus Wagner Grubu özel ordusunun Afrika ülkesi Nijer'deki darbeye karıştığına dair inandırıcı herhangi bir işaret görmediğini söyledi."

(27.07.2023 Reuters)

Üçüncüsü: Özetle:

1- Büyük olasılıkla bu darbenin iç saikleri vardır. Darbe, Amerikan ajanları arasındaki çatışma ve çekişmenin bir ürünüdür. Bir yanda Issoufou ve Abdurrahmane Tchiani diğer yanda da Bazum vardır. Issoufou ve Tchiani, Bazum'un Issoufou'nun oğlunu ve muhafız komutanını görevden almak istediğini öğrenince böylesi bir darbe hamlesini tezgahladılar. Ancak al gülüm ver gülüme alan açtılar, çünkü hepsi de Amerikan ajanıdır. Sonra Issoufou ve Tchiani Bazum'u tutuklama ve hapse atma konusunda yavaş davrandı. Darbeden günler sonra Bazum daha ikamet ettiği yerdeyken onu vatana ihanetle suçladılar. Bazen baskı uyguladılar, bazen de tedavi, ilaç ve yemek almasına izin verdiler. Diğer taraftan Amerika ve Niamey'deki büyükelçisi de bu meseleden bir çıkış yolu bulmak için seferber olmuş durumda... Bu darbe Amerikan ajanları arasında bir darbedir.

2- Cuntacılar, Amerikan yanlısı olduğu için bu darbenin en büyük kurbanı Fransa'dır. Darbelerini meşrulaştırmak için, Fransa'nın şaşkın ve sarsıcı tutumlarından, halkın eski sömürgeciye duyduğu nefretten, ülkelerini sömürmesinden, ülkelerinin servetini çalmasından, onlara az da olsa hiçbir şey bırakmamasından yararlandılar. 30 Temmuz 2023 tarihinde Fransız

büyükelçiliği önünde Fransa aleyhine gösteri yapan binlerce kişi, Fransa'yı kınayan sloganlar attılar.

3- Amerika Nijer'deki krizi yönetmek, Fransız etkisine karşı kullanmak ve kendi etkisini güçlendirmek için çalışacaktır. Bunu şu şekilde yapabilir:

- Mümkünse Bazum'u yeniden iktidara getirerek, fakat bu kolay olmayabilir. Bazum'un yeniden iktidara getirilmesi, ABD'nin de çıkarınadır, çünkü her ne kadar Fransa ile birlikte hareket etse de Amerika'nın ajanlarından biridir. Zira kamuoyu darbeye karşıdır ve meşru bir şekilde seçilmiş olması nedeniyle Bazum'un yeniden iktidara getirilmesi çağrısında bulunmaktadır.

- Ya da darbecilere geçiş dönemini sonlandırıp yeniden seçime gitmeleri için baskı yapacak. Belki de eski Cumhurbaşkanı Issoufou tekrar siyasete geri dönmek için adaylığını bile açıklayabilir. Zira darbeciler, Issoufou'nun adamlarındandır ve kabilesine mensupturlar. Böylece Issoufou hem kendisinin hem de ailesinin nüfuzunu korumuş olacak, hırsızlıklarını ve zimmete para geçirmelerini örtbas edebilecektir. Üstelik Issoufou Amerikan ajanıdır, partisi ve ülkenin yarısını oluşturan aşireti içerisinde geniş bir nüfuza sahiptir.

4- Bir Müslüman ülkesi olan Nijer, zenginlik bakımından zengin bir ülke olduğu halde en yoksul ülkelerden biri olarak kabul ediliyor. Bunun nedeni, sömürgeci yanlısı ajanlardır ve koltuk sevdası ile kamu malı karşılığında şu veya bu sömürgeciye uşaklık yapmalarındır. Ülkelerinin çıkarlarını, onu nasıl kurtaracaklarını ve kalkındırabileceklerini düşünmüyorlar. Müslümanlardan olsalar da düşünceden yoksundurlar. Fikri geri kalmışlık ve cahiliye taassubunun tiranlığı yüzünden insanlar bilinçsizce ve farkında olmadan bu zalimlerin peşinden gidiyorlar... Bu yönetimler, barışı, huzuru ve emniyeti sağlayamaz, aksine İslam'a göre yönetmek, İslam'ın ve Müslümanların izzeti, güçlerinin ve kalkınmalarının kaynağı olan Raşidi Hilafet ancak barış, huzur ve emniyeti sağlayacaktır... Kaldı ki Nijer Müslüman bir ülkedir ve halkı da Müslümandır... İşte hak budur.

فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ **"Artık haktan (ayrıldıktan) sonra sapıklıktan başka ne kalır?"** [Yunus 32]

H.28 Muharrem 1445
M.15 Ağustos 2023